

HET WOORD VAN DE WEEK

ORGAAN VAN DE HUMANISTISCHE LUISTERKRING

Administratie Humanistische Luisterkring, Oudegracht 152, Utrecht. Postgiro 58.
Abonnementsprijs f 4,- per jaar. Buitenland f 5,60 per jaar, voor België f 4,60.
Losse nummers f 0,25.

HEBT U OOK KINDEREN?

Hebt u ook kinderen? Of misschien klein-kinderen? Zo niet, dan hebt u wel neefjes of nichtjes, met wie u ervaring hebt opgedaan omtrent de levenshouding en levensgewoonten van onze tegenwoordige jeugd. Ik zou veel belang stellen in wat u daarbij aan 't licht is gekomen, omdat ik uw ervaring zou willen gebruiken als toetssteen voor mijn eigen ervaring, die afwijkt van wat er al zo in de kranten en geleerde artikelen over die jeugd wordt te berde gebracht.

Het is niet plezierig een uitzondering te vormen en daarom koester ik hoop, dat er onder u ook nog wel mensen te vinden zijn, die er net zo over denken als ik.

In wijde kring pleegt men over de tegenwoordige jeugd te klagen. Ergerlijke verwijten richten deze klagers tot de mannelijke en vrouwelijke nozems, die voor de patat-frites-tenten omhangen en van dit middelpunt uit hun onbehoorlijke strooptochten beginnen. Jongens, die met hun te vroeg verdiende hoge lonen en met hun overvullige vrije tijd geen raad weten, verpesten met hun zinneloos rondrijden op luidruchtige bromfietsen de rust in de binnenstad.

Elk ogenblik ontsnappen gevaarlijke boefjes uit de gestichten, waarin zij ter bescherming van de maatschappij veilig behoorden te zijn opgeborgen. Het gemengd nieuws krioelt van de diefstallen en straatovervallen, door minderjarigen gepleegd.

De jeugd-misdaad is een probleem geworden. Psychologen en paedagogen verdiepen er zich in, wat toch de oorzaak mag zijn van deze verontrustende aberraties. Hoe komt het toch, dat onze tegenwoordige jeugd zo is ontspoord, vragen zij zich af.

Algemeen zijn zij het er over eens, dat dit euvel niet op zichzelf staat. Het is een uitvloeisel van de tijdgeest, die op zijn beurt weer afhankelijk is van de maatschappelijke en wereldgebeurtenissen. Niet alleen de kinderen, maar eveneens de volwassenen zijn losgeslagen van oude zekerheden. Hoe kan het ook anders zeggen de pessimisten in een historische periode, die door vrees voor een steeds dreigende atoom-oorlog wordt overheerst?

Dit pessimisme, dat bij velen als het kenmerk van onze jaren geldt, treedt overal aan het licht in de uitingen van de hedendaagse cultuur. De moderne muziek, de moderne schilderkunst, de moderne romans en toneelstukken zijn ermee doortrokken.

Niemand heeft het scherper en krachtadiger tot uiting gebracht dan de zozeer in de mode zijnde Ierse toneelschrijver Samuel Beckett. In zijn stukken „Wachten op Godot” en „Gelukkige dagen” beeldt hij onze tegenwoordige mensheid af in enkele stompzinnige figuren, die zich als wezenloze psychopaten met nutteloos tijdverdrijf bezighouden in afwachting van de onvermijdelijke dood. Met de tot vervelens toe herhaalde automatismen van zijn walgelijke personages hamert hij het er bij de toeschouwer in, dat het leven volstrekt zinneloos is en de mens niets dan een hulpeloos grimassende robot.

Als dit gedaas en gedoe werkelijk onze hedendaagse menselijke samenleving uitbeeldt — hoe kan er dan van het thans opgroeiende geslacht nog wat beters terecht komen dan wat reeds in het toenemende aantal jeugdmisdaden tot uiting komt? Voeg hierbij nog als bijkomstige factoren de technische volmaaktheid, die de jeugd geen gelegenheid meer biedt tot zelfstandig experimenteren; de economische geborgenheid, die de drift tot strijdbaar zelfbehoud aan banden legt; de politieke en idealistische saaiheid, nu het streven voorbij is na de bereiking van het doel; de welvaart, waarbij zelfs de onrijpe ongeschoolde kracht zijn eisen kan stellen; de verleidelijkheden van het „dolce vita” — het zoete leven — met zijn televisie, bioscoop en wilde dansmuziek; het gemak waarmee ook de nog niet droog achter de oren zijnde scholier zich per bromfiets, scooter of auto kan verplaatsen....

Dit zijn enkele van de vele dingen, die onze pessimisten en alarmisten als verklaring, ook wel ter verontschuldiging aanvoeren ten opzichte van wat zij noemen de ontspoorde hedendaagse jeugd. Ook de ouders treft men hierbij vaak op de beklaagdenbank aan. Zij zijn uithuizig, gemakzuchtig, laten de kinderen zonder leiding, omdat zij ook zelf geen richtlijnen, normen of overtuiging meer hebben.

Na dit alles keer ik terug tot de vraag, waarmee ik mijn toespraak begonnen ben? Hebt u ook kinderen? Of misschien kleinkinderen? Of neefjes en nichtjes? Bent u onderwijzer of leraar? En klopt wat u aan ervaring opdoet bij de jongelui uit uw omgeving met dit sombere beeld?

Ikzelf moet erkennen, dat ik het zo even door mij geschetste pessimisme niet kan delen; van deze ontspoorde jeugd heb ik persoonlijk weinig of niets gemerkt. Noch bij mijn eigen familie of bij die mijner vrienden of kennissen, noch in de scholen, waarbij ik als toezieners of curatoren ben betrokken geweest. Ik vraag me wel eens af: „Waar zitten al deze abnormale jongens en meisjes toch?”

Natuurlijk kunnen wij niet ontkennen, dat ze er zijn. De kranten spreken in dezen maar al te duidelijke taal. Maar waarop wel eens de nadruk mag vallen, is: dat zij een uitzondering vormen en niet als regel mogen worden aangemerkt. En door die voortdurende aandacht, die er aan hen wordt besteed en door die voortdurende nadruk, die er op hun bestaan wordt gelegd, komt men onwillekeurig onder de indruk, dat het met heel onze hedendaagse jeugd mis is. En dit spreekt de ervaring gelukkig tegen! Laten wij deze gestoorden als zieken beschouwen. Zij zijn geestelijk abnormaal, moreel verkankerd, sociaal aangevreten. Goed! Laten we dit nu eens vergelijken met de lichamelijke zieken in onze maatschappij. Er zijn tering- en kankerlijders, kreupelen en gebrekkigen, hart- en maagpatiënten. Maar hoeveel procent vormen zij ten opzichte van de gehele bevolking? Een te verwaarlozen getal immers! Zij zijn de uitzonderingen op een gezonde mensheid.

Iedereen wordt voortdurend bedreigd door microben, die het op zijn gezondheid hebben gemunt. Maar verreweg het grootste deel blijft onvatbaar voor deze besmetting. En zo gaat het eveneens met de besmetting op geestelijk, moreel en sociaal gebied.

Ik heb kinderen en kleinkinderen en die hebben hun vrienden en vriendinnen; tegenover mij liggen een ambachtschool en een M.T.S.; aan weerszijden van onze woning breiden zich de geweldige school-complexen van de diverse lycea uit.

Ik neem de leerlingen waar: hardwerkende jonge mannen en vrouwen zijn het zonder één van die „complexen”, waarvan de moderne jeugd wordt verdacht. Ik ontmoet vaak van die jongens en meisjes, die al vroeg van school moesten om de kost te verdienen, bij de melkboer, bij de bakker, als krantenbezorger, als winkelbediende, in het tuinders- of timmermansvak.

Mijn overtuiging is, dat al deze jongelieden tezamen een gezonde jeugd vormen in een gezond volk. En nu is het merkwaardige, dat dezelfde factoren, waaraan men de ontsporing van de jeugd toeschrijft, op hen geen indruk blijken te maken.

Zij leven toch eveneens onder de voortdurende bedreiging van de atombom; zij staan aan dezelfde verleidingen bloot van de welvaart; in hen bruist en borrelt dezelfde agressieve drift van het jonge bloed. Maar zij weten deze drift om te zetten in sportieve manifestaties en opbouwende werkzaamheden.

Het nihilisme en defaitisme heeft geen vat op hen; zij laten de wachters op Godot rustig met zijn idioten over het toneel dazen en

de vrouw uit „Gelukkige dagen” rustig verder wauwelend wegzakken in het zand met het gezicht op de steenpuist in de nek van haar man. Zij hebben wel wat beters te doen dan te tobben over de zinloosheid van het bestaan en de eenzaamheid van de mens!

Wanneer wij de tijdgeest en de tijdsomstandigheden verantwoordelijk stellen voor de ontsporing van de jeugd, zou hieruit volgen, dat de nozems door hun reactie op die tijdgeest het fijngevoelige deel van de jeugd vormen, terwijl de behoorlijke jongens en meisjes door hun botheid en onverschilligheid van deze reactie uitgesloten blijven. Deze opvatting dunkt mij is met de rede en met de werkelijkheid in strijd.

Het tegendeel is het geval. De criminele elementen vervoegen door hun psychisch, moreel en ethisch defect niet over de tegenkracht, die de gezonde jeugd in staat stelt aan de vernielende factoren van tijdgeest en tijdsomstandigheden weerstand te bieden.

Laten wij ons toch niet verkijken op de uitzonderingen, waaraan de algemene aandacht zo eenzijdig wordt besteed. Zeker, ze zijn er, deze psychische zieken, zoals er ook lichamelijke zieken bestaan, en wij mogen niet verzuimen alles te doen om hun genezing zo mogelijk te bevorderen.

Zoals wij meedoen aan de kankerbestrijding aan de bestrijding van de tuberculose, de kinderverlamming en de hondsdoelheid, — zoals wij als donor ons bloed afstaan terwille van het behoud van patiënten, zo weten wij ook een taak te hebben bij de bestrijding van de jeugd-criminaliteit en bij de reclassering van ontspoorde jongelieden. Wij mogen blij wezen, zolang onze eigen woning en onze eigen kring gespaard blijven voor het leed, dat het leven van sommige ouders door het asociale gedrag hunner kinderen vergiftigt.

Maar deze blijdschap mag niet ontaarden in een egoïsme dat zich van het lot der minder bedeelden niets aantrekt.

Maar wij moeten ons behoeden voor de aanstekelijkheid van het kwaad. Het gevaar dreigt, dat, als men de losgeslagenheid en ontspoordheid van de hedendaagse jeugd als een algemeen verschijnsel aanmerkt, onze gezonde jongens en meisjes misschien zouden kunnen gaan menen dat het „zo hoort” een beetje misdadig te zijn.

Iedereen doet graag met zijn tijd mee en vooral bij de nog ongevormde jeugd is de verleiding van „wat in de mode is” groot. Daarom vermijde men een te eenzijdige nadruk op het zieke deel van ons jonge volk. Het zijn vooral onze kunstuitingen, die zich hieraan schuldig maken. Het seksuele grijp en de moord nemen in de bioscoop op het witte doek zulk een plaats in, dat een naïeveling zou denken, dat dergelijke agressiviteiten tot de dagelijkse ontspanningen behoren; in de schouwburg suggereren de heren Tennessee Williams, Beckett, en consorten ook al, dat het leven niet veel fraais heeft te bieden. En onze hedendaagse romans?

Niemand staat graag als een brave Hendrik of als een „uitslover” te boek, maar toch ware iets meer waardering voor het normale, behoorlijke gewone burgermansleven als tegenhanger tegen dergelijke nihilistische en defaitistische invloeden niet ongewens!

H. G. CANNEGIETER.

Op Hemelvaartsdag, donderdag 23 mei 1963, is er wederom een

Landdag

De plaats van onze ontmoeting is de stad **R O T T E R D A M**

Het element van bezinning wordt op deze Landdag gebracht door onze landelijk voorzitter, **Dr. J. P. van Praag**, die zal spreken over

het humanisme voor iedereen

Het kunstzinnige gedeelte van het programma wordt o.m. verzorgd door de bekende Surinaamse voordrachtskunstenaar **Otto Sterman**.

Wij komen bij elkaar in het Groothandelsgebouw, dat naast het Centraal Station ligt en dus voor iedereen gemakkelijk bereikbaar is. De zaal van onze bijeenkomst komt uit op het dakterras, vanwaar men een groots uitzicht heeft en waar men bij mooi weer buiten kan zitten.

De toegangsprijs bedraagt f 2,50, twee à drie consumpties inbegrepen. Voor kinderen beneden de 14 jaar bedraagt de toegangsprijs f 1,50. Voor hen wordt een apart programma verzorgd.

Kaarten Centraal Bureau Oudegracht 152 - Utrecht; giro 30.49.60 t.n.v. Humanistisch Verbond.

Het programma luidt als volgt:

10.00—11.00 uur	Ontvangst van de deelnemers, koffie.
11.00—13.00 uur	Excursies door Rotterdam, waar men keuze heeft tussen:
a) wandeling door de nieuwe binnenstad, o.a. met bezoek aan het eerste metrostation (!);
b) busrit door de stad en langs de havens;
c) bezoek aan Museum Boymans van Beuningen;
d) bezoek aan het Scheepvaartmuseum.
13.00—14.00 uur	Koffiemaaltijd van meegebrachte boterhammen of ter plaatse bestelde lunch.
14.00—15.00 uur	Voordracht en muziek.
15.00—15.15 uur	Theepauze.
15.15—16.00 uur	Dr. J. P. van Praag over „Humanisme voor iedereen”.
16.00 uur	Muziek en slotwoord.

De Besturen van beide Gewesten
in Zuid-Holland
van het Hum. Verbond.

lezingen voor de radio

- zo. 26 mei VARA 9.45 uur: U. J. Rutgers: „Groeit de techniek de mens boven het hoofd?”
zo. 2 juni VARA 9.45 uur: I. Spetter: „Hoop, zonder illusie”.
zo. 9 juni VARA 9.45 uur: Mej. J. J. Th. ten Broecke Hoekstra: „Menselijke waardigheid”.
zo. 16 juni VARA 9.45 uur: H. Th. Bakker: „In welke mate zijn wij vrij bij onze keuze?”

In Kolophon, een van de steden die Griekse kolonisten hebben gesticht in Ionië, de kuststrook van Klein-Azië, is Xenophanes geboren omstreeks 570. Op zeer hoge leeftijd sterft hij in Elea aan de Westkust van Zuid-Italië. En de hele Griekse wereld tussen deze uiterste punten heeft hij bereisd. In 545 „toen de Perzen kwamen” heeft hij zijn vaderstad, die toen onder vreemde heerschappij kwam, verlaten, en daarna heeft hij meer dan zeven en zestig jaar het armelijke vrijbuitersbestaan geleid van een rondtrekkend rhapsode, een speelman, die voor wie het maar horen wil epische zangen voordraagt. Dit zwerversbestaan, dat hem kennis deed nemen van opvattingen en zeden, waarvan de rustig thuis zittenden geen vermoeden hadden, moet natuurlijk zijn blik hebben verruimd, het heeft hem vrij doen staan tegenover alles wat door de traditie geheiligd heet, het maakt hem tot een bij uitstek kritische geest. Het onschuldigst uit zich deze kritiek, wanneer hij honend spreekt over datgene, wat de bewondering van de massa wekt. Is het niet onzinnig dat de hoogste eerbewijzen ten deel vallen aan de lieden, die boksend of worstelend hun tegenstanders verslaan of wier zege te danken is aan de snelheid van henzelf of van hun paarden? En wanneer hij zijn eigen lot vergelijkt met dat van deze populaire helden, dan verklaart hij bitter, dat het onrechtvaardig is lichaamskracht hoger te stellen dan goede wijsheid. En met de trots van een man, die weet zijn tijdgenoten iets te kunnen bieden, zegt hij: „meer waard dan de kracht van mensen en paarden is onze wijsheid”.

En waarin bestaat dan die wijsheid? Zijn kritiek richt zich vooral tegen wat hij dank zij zijn beroep zo goed kent: de Homerische godenwereld. In de eerste plaats verwerpt hij deze goden als onzedelijk. „Homerus en Hesiodus hebben aan de goden alle gemeenschap toegeschreven die ze bij de mensen aantreffen: stelen en echtbreken en elkaar bedriegen!” Maar hij laat het niet bij deze afwijzing die gebaseerd is op verontwaardiging. Hij legt van dergelijke godsvoorstellingen ook de psychologische oorsprong bloot. De mens, begrijpt hij, stelt zich het onbekende voor naar zijn eigen beeld. Wij zijn tegenwoordig vertrouwd geraakt met het begrip anthropomorfisme, maar voor de Grieken uit de zesde eeuw voor Christus moet het een ontstellende ontdekking geweest zijn, toen zij Xenophanes hoorden verklaren: de mensen menen, dat goden geboren worden en kleding, stem en bouw hebben als zij zelf, maar als runderen, paarden en leeuwen konden schilderen en beeldhouwen, dan zouden zij hun goden het uiterlijk toekennen van runderen, paarden en ezels. Zo beweren de Aethiopiërs, dat hun goden zwart zijn en een stompe neus hebben, terwijl de Thraciërs hun goden blauwe ogen geven en rood haar!

Maar afgezien van deze kritische kant, Xenophanes is ook belangrijk om wat bij hem positief is.

Thales en de na hem komende Milesiërs

hadden getracht een antwoord te geven op de vraag naar het wezen van de oerstof, de archè. Deze archè moest voldoen aan twee eisen: zij moest enerzijds een verklaring geven voor de voortdurend veranderende verschijnselen; zij moest toch tegelijkertijd zelf het blijvende zijn te midden van al wat wordt en ook weer te niet gaat. De Ioniërs hebben het accent gelegd op het eerste, en Herakleitos zal deze tendenz het verst doorvoeren, Xenophanes legt de volle nadruk op het blijvende, en onder zijn invloed zullen Parmenides en zijn school, de Eleaten, niet terugdeinzen voor de uiterste consequenties van deze andere eenzijdigheid. Deze fundamentele tegenstelling („worden contra zijn”) is tevens een strijd tussen het Oosten, dat vooral *fysisch* denkt en oog heeft voor de bonte verschijnselen, en het Westen, dat *metafysisch* denkt en achter deze veranderlijke verschijnselen een onveranderlijk zijn postuleert.

Xenophanes' gedachten over de archè zijn het positieve verlengstuk van zijn vernietigende kritiek op het anthropomorfistische polytheïsme. Hij stelt de archè gelijk met de godheid. Het aannemen van een veelheid van goden maakt dat niet voldaan kan worden aan de eis, dat de godheid oppermachtig zal zijn. Deze goden immers zouden of onderling verschillend moeten zijn of aan elkaar gelijk. In het eerste geval is de ene god in die richting, de andere god op dat terrein beter of machtiger, en dan is er dus geen enkel, van wie zonder beperking gezegd kan worden, dat hij de machtigste is. En als ze aan elkaar gelijk zijn, dan is ook niemand oppermachtig. In zijn protest tegen het gangbare polytheïsme, is Xenophanes dus een monotheïst, maar als men hem met behulp van moderne termen wil etiketteren, dan zal men hem toch liever een pantheïst moeten noemen. Het heelal is een eenheid, en dit al-ene, dat eeuwig is, ongeworden en onvergankelijk — al het gewordene immers is tot ondergang gedoemd — en dat tevens als geheel onveranderlijk is, dit al is de godheid. De godheid staat dus niet buiten de wereld, maar god en wereld vallen samen.

Welke verbinding Xenophanes nu heeft aangebracht tussen metafysica en fysica, m.a.w. hoe hij zich heeft voorgesteld, dat uit deze onveranderlijke alleenheid het wereldgebeuren kan ontstaan, daarover heeft hij zich niet duidelijk uitgelaten. „Wat de waarheid betreft, er is nog nooit iemand geweest en er zal ook niet iemand komen, die die kent omtrent de goden en alle dingen waarover ik spreek. Gesteld immers dat iemand toevallig precies het juiste zei, dan heeft hij daar toch zelf geen weet van. Want waan is allen beschoren”. Van iemand die zo afwijzend staat tegenover alle dogmatische zekerheid en van zijn eigen leer getuigt dat die slechts waar-schijnlijk is, is het te begrijpen, dat hij, zoals Aristoteles spijtig zegt, heeft nagelaten zich over iets uitvoerig en duidelijk uit te spreken.

LIBBE VAN DER WAL